

Kaste ekumeenisena lahjana ja tehtävänä

Turun seudun ekumeeninen piiri 19.3.2015

Tomi Karttunen pastori, TT, dosentti

Yksi kaste Uuden testamentin peruslähtökohtana

”Pyrkikää siis rauhan sitein säilyttämään Hengen luoma ykseys. On vain yksi ruumis ja yksi Henki, niin kuin myöskin se toivo, johon teidät on kutsuttu, on yksi. Yksi on Herra, yksi usko, yksi kaste! Yksi on Jumala, kaikkien Isä!” (Ef. 4:3-6). Efesolaiskirje opastaa Kristuksen kirkon ykseyden lähteille yhden kolmiyhteisen Jumalan kirkkona ja Kristuksen ruumiina. Kaste Kristuksen ja hänen kirkkonsa yhteyteen liittää yhteen Herraan ja yhteen kristilliseen uskoon yhden pyhän kasteen kautta.

Aivan samalla tavoin kristillisen kasteen ykseyttä painottaa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Katekismus eli Kristinoppi todetessaan: ”Kaste tekee meistä Kristuksen opetuslapsia ja kristillisen kirkon jäseniä. Vaikka olemme syntymästämme saakka ihmiskunnan yhteisen syyllisyyden alaisia, kasteessa meille annetaan kaikki anteeksi ja meidät puetaan Kristuksen puhtauteen. Pyhä Henki synnyttää meidät uudesti ja lahjoittaa meille uskon, jolla voimme tarttua kasteen lupauksiin.”

Kaste on siis perustava ykseyden sakramentti, perustava Jumala-yhteyden ja kristittyjen keskinäisen yhteyden välittäjä. Kirkkoisä Augustinukseen palautuvan vanhan määritelmän mukaan Sanan liittyminen aineeseen tekee sakramentin. Tällaisena inkarnatorisena, Hengen työn ja aineellisen todellisuuden yhteen kytkevänä toimituksena kaste samalla myös kertoo Jumalan kuvaksi luotujen osallisuudesta yhteen ja samaan luomistodellisuuteen, jonka Kristus on ristinkuolemallaan ja ylösnousemuksellaan lunastanut, kuten apostoli Paavali kirjoittaa Roomalaisille: ”Luomakunnalla on kuitenkin toivo, että myös se pääsee kerran pois katoavaisuuden orjuudesta, Jumalan lasten vapauteen ja kirkkauteen.” (Room. 8:20–21).¹

Kristillisen kasteen ajatus palautuu raamatulliseen liittoteologiaan. Vanhassa liitossa liiton sinettinä oli ympärileikkaus (Room. 4:11), ja uudessa liitossa tuon paikan otti kaste, Jumalan antama sinetti, joka takaa pelastuksen, vaikuttava merkki (2 Kor. 1:21–22). Kolossalaiskirjeessä todetaan (Kol. 2:11–12): ”11 Häneen teidät on yhdistänyt ympärileikkaus, jota ei ole ihmiskäsin tehty, Kristuksen

¹ Luterilaisuus liittyy perinteeseen, joka Kristuksen kahden luonnon mukaan kuvaa hengellisen ja aineellisen välistä suhdetta kasteen sakramentissa. Ks. Martikainen 2010, 95 ja Grönvik 1968, 40–45.

ympärileikkaus, jossa syntinen luonto riisutaan pois. 12 Kasteessa teidät yhdessä hänen kanssaan haudattiin ja herätettiin eloon, kun uskoitte Jumalaan, joka voimallaan herätti Kristuksen kuolleista.”²

Kaste varhaiskirkossa - lännen ja idän kirkon linjat

Kastetta pidettiin varhaiskirkossa pelastukselle välttämättömänä. Kastekäytännöt saattoivat kuitenkin vaihdella. Jotkut lykkäsivät kastetta, koska halusivat välttää pyhän kasteen liiton tahraamisen. Esimerkiksi Johannes Khrystostomos kritisoi tätä käytäntöä voimakkaasti. Idän isistä Gregorios Nazianzalainen suositteli kasteen lykkäämistä kolmeen ikävuoteen asti, jotta lapsi voisi ymmärtää siitä jotakin. Hätätilanteessa kaste oli kuitenkin suoritettava välittömästi.³

Augustinuksen muotoiltua perisyntioppinsa rajankäynnissä pelagiolaisuuden kanssa tuli uudella tavalla painavaksi kysymys kasteen tarpeellisuudesta pelastukselle. Jo pieni lapsi oli perisyntin vaikutuksen myötä erossa Jumalasta ja hänen pelastavasta rakkaudestaan. Painopiste siirtyi Jumalan lapseksi syntymisestä ja kristittyinä elämisestä kasteen merkitykseen pelastukselle. Augustinuksen mukaan ilman kasteen kautta saatua osallisuutta Kristuksen hankkimaan pelastukseen ei ihminen voi pelastua. Augustinus ei kuitenkaan halunnut asettua tuomarin rooliin päätettäessä pienten lasten kohtalosta vaan korosti, että kastamattomat lapset saa jättää Jumalan haltuun. Kadottavaa ei ole niinkään kastamatta jääminen kuin kasteen sakramentin halveksiminen.⁴

Idässä lapsikastetta ei perusteltu suoraan syntiopista käsin, vaikkakin lankeemuksen todellisuuteen liittyen: korostettiin lapsen kuulumista jo pienestä pitäen synnin ja kuoleman valtapiiriin alaisuuteen, ja siksi hänet tulisi kasteen kautta saada liittoon Jumalan kanssa.⁵ Tämä sama korostushan tulee esiin myös siinä, että ortodoksinen traditio painottaa läntistä enemmän Kristuksen ylösnousemusta sekä *Christus victor*, Kristus voittaja ja *Khristos Pantokrator*, Kristus Kaikkivaltias -ajatuksia jumalanpalveluselämässään. Johdonmukaista on myös, että esimerkiksi hautausjumalanpalveluksessa arkku on avoin, mikä perinne on lännessä jäänyt marginaaliseksi. Luterilaisuus ja esimerkiksi anglikaanisuus liittyvät suurissa linjoissa tähän vanhan kirkon pääuomien perintöön. Toisenlainen perinne vahvistui kuitenkin reformaatioaikana.

² Laato 2008, 132–133.

³ Laato 2008, 135.

⁴ Laato 2008, 135–137.

⁵ Laato 2008, 138–139.

Kaste ja uskon ymmärrys valokeilaan

Reformaation radikaalissa haarassa, niin kutsutussa kastajaliikkeessä, joita myös anabaptisteiksi eli uudelleen kastajiksi kutsutaan, yleistyi ajatus uskovien kasteesta. Painopiste siirtyi sakramentista tietoisien uskon ajatukseen kasteen edellytyksenä. Esimerkiksi nykyistä helluntailaisuutta tai baptismia ei voi suoraan johtaa tästä liikehdinnästä, jonka edustajat kuuluvat lähinnä nykyisten mennoniittojen esi-isiin ja -äiteihin. Usein on ajateltu, että tällä anabaptistien liikkeellä ei varsinaisesti ollut omaa, läpi ajateltua teologiaa. Teologian harrastus oli vähäistä, koska monet liikkeen ihmisistä tulivat alemmista yhteiskuntaluokista ja olivat lukutaidottomia. He painottivat elävää uskoa ja hylkäsivät ajattelun, jolla ei ollut suoraa vastinetta käytännössä. He painottivat myös käytännön elämää, ja lisäksi heidät usein suljettiin opetuksen ja julkaisutoiminnan ulkopuolelle.⁶

Anabaptisteilla oli toki epäsuora teologinen positio, joka johti heidän ratkaisuunsa päätyä uskovien kasteeseen. Systemaattista teologista ajattelua oli kuitenkin vähän.⁷ Vasta viime vuosikymmeninä näitä teemoja on syvenneltä. Siinä mielessä kehityskulku on ollut vähän vastaavan tapainen kuin esimerkiksi helluntailiikkeessä, joka Suomessa on vasta viime aikoina alkanut selvittää teologista peruslinjaansa myös kirjallisessa muodossa. Edustava esimerkki tästä on Suomen Helluntaikirkon julkaisu Suomen helluntaiseurakuntien Uskon pääkohdat vuodelta 2014.

Sinänsä on hieman paradoksaalista, että elävää uskoa ja käytännön elämää painottanut liike alkoi aiempaa enemmän painottaa tietoisista uskoa ja uskonratkaisua, ihmisen ominaisuuksia.

Aatehistoriallisesti tämä liittyy yksilön käsitteen syntyyn ja vahvistumiseen myöhäiskeskiajalla – kehityskulku, joka on johtanut valistusajan tietoisien subjektin korostamisen jälkeen postmoderniin voimakkaaseen individualismiin ja historiattomuuteen. Tietoisien uskon korostaminen on johdonmukaista siitä näkökulmasta, että muutenkin painotetaan havaittavaa kokemuksellisuutta, kirjaimellista ymmärtämistä, toimintaa arjessa, henkilökohtaisuutta ja näkyvän uskonyhteisön merkitystä.

Teologianhistoriallisesti ajatellen painopiste siirtyi pois Augustinuksen ja häntä seuranneen valtavirran armokeskeisyydestä pelagiolaistyyppisiin ajatuksiin vapaasta tahdosta, kilvoittelun ja puhtaan elämän merkityksestä. Yksilön ja hänen tahdonvapautensa korostaminen johti myös

⁶ Finger 2008, 23.

⁷ Finger 2008, 23.

augustinolaisen perisyntiopin hylkäämiseen. Timo Pokki on tutkimuksessaan *Uskon empirismi* (2005) tutkinut sekä tällaisen ajattelumallin juuria että analysoinut sen vaikutusta 1730-luvulta lähtien muodostuneeseen evankelikaaliseen ajattelutapaan, jossa ajan empiirisen, kokemusperäisen ja järkiperäisen todistelun yhdistävän tiedonihanteen vaikutus on nähtävissä myös ”uskon empirismissä”. Pokki etsii siltaa eri perinteiden välille vastikään edesmenneen Tuomo Mannermaan Luther-tulkinnan ajatuksesta ”uskossa läsnäolevasta Kristuksesta”, joka on yhtäältä pelastuksen, syntien anteeksiantamuksen perusta että todellisesti uskossa läsnä oleva, kristittynä elämisen, uskosta kumpuavan rakkauden perusta. Näin tietoinen usko ja sen tietoisuudesta riippumaton perusta Kristuksessa yhdistyvät.⁸

Pokki myös pohtii ekumeenisesti, mitä annettavaa eri perinteillä voisi olla toisilleen: ”Voisivatko luterilaiset oppia jotakin reformoidun kristillisyyden aktiivisuudesta ja siitä vakavuudesta, jolla evnkelikalismissa suhtaudutaan kääntymykseen, hengellisen elämän hoitamiseen ja pyhitykseen? Karismaattinen liike onkin jo rikastuttanut monien kirkkokuntien elämää ja toiminut rakentavasti erityisesti siellä, missä se on auttanut kirkkoja näkemään myös näiden omaan hengelliseen perintöön sisältyviä rikkauksia. ...läsnäoleva Jumala toimii seurakunnassaan monin eri tavoin sanan, viran, sakramenttien ja erilaisten armolahjojen kautta. Olisiko luterilaisten tehtävä olla puolestaan muistuttamassa, ettei uskoa tule määritellä vain inhimillisen tietoisuuden näkökulmasta? ... voisiko ’vanhojen kirkkojen’ sakramenttiteologia sisältää sellaisia armo-opin aarteita, jotka nuorempienkin kirkkokuntien olisi syytä huomata, etteivät juutu ... [pelastusopissaan] sellaiseen... [ihmiskeskeiseen] ’uskon empirismiin’, jossa painopiste on vain siinä, mitä *ihminen* uskoo, kokee ja tekee?”

Kasteesta pyhänä toimituksena on vuosikymmenten saatossa etsitty ekumeenista lähentymistä. Keskeinen kysymys on ollut vastakkainasettelu lapsikasteen ja uskovien kasteen välillä, mutta myös muita jännitteiden aiheita on ollut.

BEM-asiakirja ja kaste

Vuonna 1983 Kirkkojen maailmanneuvoston Vancouverin yleiskokouksessa vastaan otettu, mutta Perun Limassa viimeistelty asiakirja *Kaste, ehtoollinen, virka (Baptism, Eucharist, Ministry)* eli BEM on viime vuosisadan merkittävin monenkeskisen ekumenian asiakirja. Se vauhditti osaltaan

⁸ Pokki 2005, 303.

keskustelua ja edistysaskelten ottamista kaikilla kolmella avainalueellaan: vähensi uudelleen kastamisten määrää, edisti yhteisymmärryksen lisääntymistä ehtoolliskysymyksessä, mm. ehtoollisaineiden käsittelyssä ja ehtoolliseen liittyvässä epikleesirukouksessa, jossa puhutellaan Pyhää Henkeä valmistauduttaessa eukaristian viettoon sekä myös virkakysymyksessä ajatellen niin diakonivirkaa, naispappeutta kuin piispan virkaa. BEM teki osaltaan mahdolliseksi myös anglikaanis-luterilaisen Porvoon kirkkoyhteisön syntymisen.

BEM:ä onkin kutsuttu ensimmäiseksi niin kutsutuksi konvergenssi- eli lähentymisasiakirjaksi. Suomessa BEM:ä on tutkinut etenkin kasteteologisesta näkökulmasta silloinen pääsihteeri, nykyinen piispa Samuel Salmi väitöskirjassaan ”Yksi Herra, yksi usko, yksi kaste” (1990).

BEM-dokumentin avainajatus kasteeseen liittyen on osallisuus Kristuksesta eli partisipaatio. Se tulee ilmi jo ensimmäisessä artikkelissa, mutta aivan erityisesti artikkelissa kuusi: ”6. Kaste, joka toimitetaan kuuliaisena meidän Herrallemme, on yhteisen opetuslapseutemme merkki ja sinetti. Kasteen kautta kristityt saatetaan yhteyteen sekä Kristuksen että toistensa kanssa ja heidät liitetään samalla jäseniksi siihen kirkkoon, joka on ollut ja joka on kaikkialla ja kaikkina aikoina. Yhteinen kasteemme, joka yhdistää meidät uskossa Kristukseen, on täten ykseyden perustava side. Olemme yksi kansa ja meidät on kutsuttu tunnustamaan ja palvelemaan yhtä Herraa kaikkialla maailmassa. Yhteys Kristukseen on meille yhteinen asia kasteemme perusteella. Tästä seikasta on merkittäviä seuraamuksia kristittyjen ykseyttä ajatellen: ’yksi kaste, yksi Jumala ja kaikkien Isä...’ (Ef. 4:5-6). Kun kasteeseen perustuva ykseys (baptismal unity) toteutuu yhdessä pyhässä, katolisessa ja apostolisessa kirkossa, silloin voidaan antaa aito kristillinen todistus Jumalan parantavasta ja sovittavasta rakkaudesta. Sen tähden yhteinen kasteemme Kristukseen on samalla kutsu kirkoille voittaa niiden hajaannus ja tuoda keskinäinen yhteys näkyvällä tavalla julki.” Vaikka selvää konvergenssiä eli lähentymistä voidaan tästä näkökulmasta löytää, BEM toteaa siis myös ekumeenisen tehtävän keskeneräisyyden: ”SELITYS (6)... Kasteeseen perustuvan ykseyden uudelleen löytäminen on kirkkojen ekumeenisen tehtävän ydinkysymys ja samalla se on keskeistä aidon kumppanuuden toteutumiseksi kristillisissä yhteisöissä.”

Eri kastekäsityksiin liittyen BEM lausuu: ”SELITYS (12)... varsinainen rajankäynti suoritetaan toisaalta niiden välillä, jotka kastavat kaikenikäisiä ihmisiä, ja toisaalta niiden, jotka kastavat vain henkilökohtaiseen uskontunnustukseen kykeneviä henkilöitä. Erot lapsikasteen ja uskovien kasteen välillä jäävät vähäisemmiksi, jos tunnustetaan, että molempiin kastetyyppeihin sisältyy oleellisena osana Jumalan oma aloite Kristuksessa, ja että molempiin liittyy uskovien yhteisössä annettu uskon

vastaus”. Tätä kasteen ja uskon yhteenkuuluvaisuuden ajatusta on meilläkin pidetty esillä mm. oppikeskusteluissa baptistien kanssa. Esimerkiksi Mustasaaren Österhankmossa v. 2009 käydyssä teologisessa dialogissa todettiin yhteisesti: ”Usko ja kaste kuuluvat yhteen. Ne liittävät molempien mukaan Kristukseen ja antavat hengellisen kelpoisuuden hoitaa tehtäviä seurakunnassa. Yhteinen pappuus toteutuu arjen jumalanpalveluksessa mutta myös seurakunnan eri palvelutehtävissä.”

Faith and Order-työskentelyssä on mukana myös kristillisiä perinteitä, jotka eivät käytä vettä kastettaessa – esimerkkinä kveekarit ja Pelastusarmeija. BEM-dokumentti kuitenkin liittyy tässä asiassa klassiseen kristilliseen perinteeseen varsin selvästi: ”17. Kaste toimitetaan vedellä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. 18. Kastetoimituksessa tulisi ottaa vakavasti veden vertauskuvallinen ulottuvuus eikä väheksyä sitä. Veteen upottamisen akti voi ilmaista elävästi sen todellisuuden, että kasteessa kristitty osallistuu Kristuksen kuolemaan, hautaamiseen ja ylösnousemukseen.”

Myös kasteliturgian pääpiirteisiin otetaan asiakirjassa kantaa: ”20. Kaikkiin täydellisiin kasteakaavoihin tulisi sisältyä ainakin seuraavat ainekset: kasteeseen liittyvien raamatunkohtien lukeminen; Pyhän Hengen avuksihuutaminen; pahasta luopuminen (renunciation of evil); uskon tunnustaminen Kristukseen ja Pyhään Kolminaisuuteen; veden käyttö; julistus siitä, että kastetut ovat saaneet uuden identiteetin Jumalan lapsina ja kirkon jäseninä, jotka on kutsuttu evankeliumin todistajiksi. Jotkut kirkot ovat sitä mieltä, että kristillistä elämää ei ole aloitettu täydellisesti ellei kastettua ole sinetöity Pyhän Hengen lahjalla ja ellei hän ole osallistunut pyhään ehtoolliseen.”

BEM:n jälkipuinti

Kesällä 1988 pidettiin Turussa Faith and Order-liikkeen konsultaatio, jossa työstettiin kirkkojen antamia vastauksia BEM-dokumenttiin. Analyysissa päädyttiin siihen, että on erityisesti yhdeksän ongelma-aluetta, jotka estävät kastetta koskevan yhteisymmärryksen edistymistä: ”1. Pyhän Hengen toiminta ennen ja jälkeen kasteen sekä itse kasteen hetkellä, 2. Jumalan lahja ja ihmisen vastaus, 3. Terminologia ’lapsikaste – uskovien kaste’, 4. Vaihtoehtoiset kastekäytännöt, 5. Lasten pääsy ehtoolliselle, 6. Terminologia ’sign’ / ’symbol’ (’mystery’), 7. Kasteen varsinainen Agentti, 8. Synti ja anteeksisaaminen kasteessa sekä 9. Perisynti.”⁹

⁹ Salmi 1990, 207.

Näiden kaikkien tekijöiden taustalla näytti kuitenkin olevan kootusti ilmaistuna suhde sakramenteihin kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen elämässä sekä sakramentaalisuus yleensä. Tähän viittasi se, että kirkkojen vastauksissa oli edelleen keskeisenä vaikeutena kasteen ja uskon keskinäisen suhteen ymmärtäminen.¹⁰ Osana ongelman käsittelyä oli jo pureuduttu kritiikkiin BEM:n liiasta ”sakramentaalisuudesta” ja pohdittu, miten voitaisiin vastata kritiikkiin lännen ja idän traditioissa historian saatossa kehkeytyneestä ajattelumallista, joka korostaa sakramentin vaikutusta pistemäisesti. Samuel Salmi kutsuu tätä tutkimuksessaan ”punktualiseksi sakramenttirealismiksi”.¹¹

On ehkä yllättävää, että vastauksissa ei sakramenttia korostavan tradition ääriesimerkkinä tulekaan esiin katolinen tai ortodoksinen traditio vaan luterilainen traditio. Vastauksia analysoinut Geoffrey Wainwright tiivistää: ”Vastauksista voidaan yksinkertaisesti tunnistaa, että useimmat kristityt ovat iloisia voidessaan tunnustaa, että ’Jumala tekee kaiken’ pelastukseksenne, samalla kun he eivät ole halukkaita menemään luterilaisten kanssa niin pitkälle, että sanoisivat ’Jumalan tekvän kaiken yksin’.”

Tätäkin kritiikkiä on myös Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa kuunneltu ja otettu huomioon. On seurattu yleistä ekumeenista kehitystä ja tuotu luterilaisesta traditiosta esiin myös ”jokapäiväisen kasteen” tai ”jokapäiväisen parannuksenteon” ajatus paluuna kasteen armoon. Esimerkiksi teologisissa oppikeskusteluissa Suomen metodistien kanssa todetaan raportissa *Kristuksesta osalliset* (2010) Kristus-partisipaation ajatusta korostaen: ”82... Luterilaisessa teologiassa kasteen toisaalta kertakaikkista mutta toisaalta koko elämän mittaista vaikutusta kuvataan Kristuksesta osalliseksi tulemisen avulla. Kasteen lahjoittama armo on yhtäältä kertakaikkinen, koska kaste yhdistää kastetun Kristuksen sovitustyöhön. Kasteen vaikutus tulee kuitenkin toteutua uskossa ja elämässä. Tästä näkökulmasta kasteen armoon kasvaminen on jatkuva prosessi. Vaikutuksensa puolesta kasteen sakramentti ei ole ainoastaan ulkonainen merkki vaan vaikuttava merkki, jossa Jumala itse on läsnä. Kasteessa Jumalan läsnäolo on Jumalan Sanan, siis Kristuksen läsnäoloa kasteen vedessä.” Vakuudeksi viitataan Lutherin Ison Katekismuksen neljänteen osaan (I, 17–18).

Juuri kasteen ja kristillisen elämän yhteen kytkemisen ajatuksesta käsin kasteen vastavuoroisen tunnustamisen tavoitetta lähestytään myös Faith and Order- komission asiakirjassa *One Baptism: Towards Mutual Recognition* (2011).

¹⁰ Salmi 1990, 199.

¹¹ Salmi 1990, 183.

Kohti yhden kristillisen kasteen vastavuoroista tunnustamista

Asiakirja One Baptism asettaa tehtäväkseen ”tutkia kasteen ja uskovan elinikäisen kasvun Kristukseen läheistä suhdetta perustana suuremmalle vastavuoroiselle kasteen tunnustamiselle.” Tämän tehtävän suorittamiseksi pyritään 1) selventämään kasteen vastavuoroisen tunnustamisen merkitystä, 2) tuoda kasteen vastavuoroisen tunnustamisen seuraukset täysimittaisesti käytäntöön ja 3) selkeyttää asioita, jotka yhä estävät sellaisen tunnustamisen.¹²

BEM:n seurauksena on tehty muodollisia sopimuksia kasteen tunnustamisesta paikallisesti ja kansallisesti eri puolella, esimerkiksi Yhdysvalloissa (2000), Puolassa (2000), Saksassa (2007), Portugalissa (2014) ja Sveitsissä (2014). Suomalais-ruotsalaisessa luterilais-katolisessa dialogiraportissa *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* (2010) todetaan: ”179. Katolilaiset ja luterilaiset tunnustavat toistensa kasteen, vaikka täyttä ja näkyvää kirkollista yhteyttä ei ole vielä saavutettu. Jäljellä olevat erimielisyydet eivät koske täyttä sakramentaalista kasteyhteyttä. Liturgisten muotojen mahdolliset eroavaisuudet ovat legitiimejä ja riippuvat eri traditioista. Välttämätöntä kasteen pätevyydelle on ainoastaan itse kastetoimitus vedellä Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Se on perustavanlaatuinen pohja kristittyjen väliselle yhteydelle.”

Yhä laajemmin tunnustetaan myös kristillisen initiaation, kristillisen elämän eri vaiheiden sakramenttien yhteen kuuluvaisuus: kaste, mirhavoitelu/konfirmaatio ja eukaristia. Kun tunnustetaan näiden toimitusten yhteenkuuluvaisuus, erot kasteen ymmärtämisessä ja käytännössä eivät ehkä olekaan enää jakavia.¹³ Edellä mainitussa raportissa *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* todetaan tästä luterilais-katolisessa kontekstissa: ”156. Vanhaa kiistaa sakramenttien lukumäärästä ei pidä luterilaisittain katsoa kirkkoja erottavaksi...157. Yksittäisen kristityn sakramentaalinen elämä alkaa kasteesta. Kasteen kautta Kristuksen historiallinen pelastusteko aktuaalistuu kastettavalle, joka tulee osalliseksi Jumalan armosta ja liitetään Jumalan kansan jäseneksi. Jumalan elämää kastetussa vahvistetaan sen jälkeen muilla sakramenteilla. Ne vahvistavat, parantavat ja valmistavat tätä elämää niin, että kastettu voi todistaa Jumalasta omassa elinympäristössään, elää Kristuksen ruumiin, Jumalan kansan jäsenenä ja palvella lähimmäistään.”

Merkkejä monenkeskisen ekumenian edistysaskeleista ovat One Baptism-asiakirjan mukaan myös yhteinen katekumenaatti-käytännön löytyminen eli opetus ennen kastetta, mukaan lukien kastettujen ekumeeninen valmistelu kasteeseen. Suomessa tosin en ole tätä ainakaan missään

¹² One Baptism, 1.

¹³ One Baptism, 3.

institutionalisoidussa muodossa havainnut. Yhteistä pohjaa on lisännyt myös se, että vettä käytetään kasteessa entistä runsaammin – mukaan lukien kastealtaat. Monissa kirkoissahan on kirkkoon palautettu kasteallas. Suomessa tosin on tässäkin suhteessa oltu vielä aika varovaisia. On myös käytetty yhteisiä ekumeenisia kastetodistuksia merkinä ekumeenisesta yhteenkuuluvaisuudesta kasteen kautta. Tätäkään ideaa meillä ei tietääkseni ole kuitenkaan käytetty. Ehkä Suomen Ekumeeninen Neuvosto voi edistää asiaa, kun joulukuussa pidetään seminaari kasteen vastavuoroisesta tunnustamisesta kuulostellen saksalaisten kokemuksia heidän vuoden 2007 yhteisestä kasteen tunnustamis-projektistaan. Myös aikuiskasvatusta monet kirkot tekevät yhteistyössä. Tästä meillä on esimerkkejä, mutta enemmänkin voitaisiin varmasti tehdä. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa alfa-kurssit ja myös katekumenaatti-opetus ikään kuin täydentävän rippikouluopetuksen merkityksessä.¹⁴

Varsinaista vastavuoroista kasteen tunnustamista ajatellen One Baptism-asiakirja erottaa kolme ulottuvuutta: 1) kirkot tunnustavat toisensa kirkoiksi eli yhden Jeesuksen Kristuksen kirkon aidoiksi ilmentymiksi, 2) kirkot tunnustavat sellaisen henkilön yhdessä kirkossa saaman kasteen, joka etsii paikkaansa toisesta kirkosta ja 3) henkilöt tunnustavat toisensa yksilöinä kristityiksi.¹⁵

BEM-asiakirjan perintöön liitytään myös siinä lähtökohdassa, että kasteen vastavuoroinen tunnustaminen nousee toisessa kirkossa olevan apostolisuuden tunnustamisesta. Apostolisuus osoittaa yhtäpitävyyttä ja jatkuvuutta uskossa, elämässä, todistuksessa ja apostolisen yhteisön virassa, jonka Kristus valitsi ja lähetti. Kasteen tunnustaminen edellyttää siis: 1) kastetoimituksen itsensä apostolisuuden määrittämistä. Monet jos eivät useimmat kirkot – joka tapauksessa suurin osa kristikunnasta – tunnustaa, että kastetoimituksen sydän on veden käytössä ja kastamisessa kolmiyhteisen Jumalan Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen; 2) apostolisuuden määrittäminen kristillisen initiaation suuremmassa kontekstissa; 3) apostolisuuden määrittäminen sen kirkon elämässä ja todistuksessa, joka kastaa ja opettaa uusia kristittyjä.¹⁶

Näyttää siltä, että on otettu keskeinen edistysaskel BEM:iin nähden liittyen ”sakramentin” ja ”säädetyn toimituksen” väliseen vastakkainasetteluun. Näitä termejä ei enää sinällään voida pitää kirkkoja jakavina. One Baptism -asiakirja vetää yhteen: ”30. Useimmat traditiot, käyttivät ne termiä ’sakramentti’ tai ’säädetty toimitus’, hyväksyvät, että nämä tapahtumat ovat sekä

¹⁴ One Baptism, 3.

¹⁵ One Baptism, 4.

¹⁶ One Baptism, 4–5.

instrumentaalisia (Jumala käyttää niitä siis uuden todellisuuden tuomiseen) ja ekspressiivisiä (jo olemassa olevan todellisuuden ilmaisevia). Jotkin traditiot painottavat instrumentaalista ulottuvuutta, kasteen tunnustamista toimenä, jossa Jumala muuttaa kandidaatin elämän, kun hänet tuodaan kristilliseen yhteisön. Toiset painottavat ekspressiivistä ulottuvuutta. He näkevät kasteessa Jumalan antaman ja tyylikkään osoituksen kristillisessä yhteisössä olevasta evankeliumista ja sen pelastavasta voimasta henkilölle, joka oltuaan jo uskova Kristuksen kohtaamisen ja jatkuvan Kristus-suhteen kautta, kastetaan.” Kasteen ymmärtämistä sakramenttina ja säädettyinä toimituksena pidetään siis erilaisina lähestymistapoina, jotka eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia. Molempia näkökulmia voidaan One Baptism-asiakirjan mukaan pitää olennaisina kasteen täyden merkityksen ymmärtämisessä.¹⁷

Käytännön sovellutuksina kasteen ja kristillisen uskon ja elämän välisestä läheisestä yhteydestä mainitaan myös yleistynyt tapa muistaa omaa kristillistä kastetta. Tätä vartenhan on myös meillä otettu käsikirjaan ohjeet kristillisen kasteen muistamisesta sekä korostettu esimerkiksi pääsiäiskynttilän polttamista merkinä kasteesta. Myös konfirmaatio halutaan kytkeä elämänikäisen Kristukseen kasvamisen prosessiin ja sitä kautta ajatukseen koko kirkon apostolisuudesta. Ehtoollinen puolestaan on kristillisen initiaation kulminaatiopiste, joka edelleen johtaa eteenpäin kasvamaan Kristukseen ja hänen ruumiiseensa. Voidaan jopa sanoa, että ”teologisesti ja liturgisesti jäsenyys näyttää olevan ’epätäydellistä’ ennen ehtoolliselle päästämistä...”. Asiakirja myös painottaa yleisperiaatteena, että kirkon ykseyden tähden kasteen tulisi edeltää ehtoolliselle päästämistä.¹⁸

Jumalan tekemän aloitteen kasteteologista ensisijaisuutta kirkot painottavat asiakirjan mukaan yleisesti. Esimerkkinä kognitiivisen, uskon tietoista luonnetta korostavan lähestymistavan ongelmallisuudesta nostetaan esiin ne, jotka ovat liian nuoria artikuloimaan uskoa, lapset, sekä ne, jotka kehitysvammansa takia eivät ehkä koskaan pysty artikuloimaan uskoa.¹⁹

Kokoavasti voidaan todeta, että BEM-asiakirjaan nähden One Baptism kehittää ekumeenista pyrkimystä yhden kristillisen kasteen tunnustamiseen asettamalla kasteen kristillisen initiaation ja uskovan elinikäisen Kristukseen kasvamisen kontekstiin.²⁰ Niinpä, liittyen uudelleen kastamiseen

¹⁷ One Baptism, 7–8.

¹⁸ One Baptism, 11–12, 17.

¹⁹ One Baptism, 14.

²⁰ One Baptism, 15.

asiakirja toteaa, että jos lapsikaste ymmärretään uskossa kasvamisen, kasteen ja kristillisen initiaation kolmisäikeisessä muodossa ja uskovan elinikäisen Kristukseen kasvamisen kontekstissa, voidaan kysyä: ”Onko soveliasta vaatia kastetta niiltä, jotka aiemmassa kirkossaan, luettiin kastettuihin?” sekä ”Ottaako uudelleen kastamisen vaatimus riittävästi huomioon Jumalan toiminnan henkilön elämässä aiemmasta kasteesta tähän hetkeen?”²¹

Jo Samuel Salmi totesi tutkimuksessaan Geoffrey Wainwrightin analyysin pohjalta, että keskeinen syy eroaville käsityksille on ”sakramentin” ja ”sakramentaalisuuden” käsitteessä sekä tähän liittyen kasteen ja uskon välisessä suhteessa. Tämä kytkee pohdinnat siis laajempaan kristillisen elämän kehukseen, joka taas liittyy läheisesti kirkko-oppiin. Niinpä Faith and Order –komission työn painopiste oli vuosina 1993-2013 kirkko-opillisessa projektissa, jonka hedelmänä julkaistiin vuonna 2013 asiakirja *Kirkko: yhteistä näkyä kohti (The Church: Towards a Common Vision)*. Se kokoaa kahdenkymmenen vuoden kirkko-opillisen pohdinnan, jonka takana ovat olennaisesti juuri BEM:n antamat herätteet. Tuon asiakirjan pohjalta voidaan nyt käsitellä entistä paremmin myös kastetta kolmiyhteisen Jumalan pelastussuunnitelman valossa, jonka keskeinen instrumentti on kirkko. Kirkko dokumentti toteaa: ”3. Jumalan suunnitelma maailman pelastamiseksi... toteutuu Pojan ja Pyhän Hengen lähettämisen kautta. Tämä Pyhän Kolminaisuuden pelastava toiminta on keskeistä kirkon luonteen ymmärtämisessä.”

Konstantinopolin toisen ekumeenisen konsiilin vuodelta 381 peräisin olevassa 7. kanonissa todetaan, että jokaista kastetta, joka on toimitettu vedellä kolmiyhteisen Jumalan nimeen, tulee pitää pätevänä. Yhdessä Efesolaiskirjeen sanan ”yksi Herra, yksi usko, yksi kaste” ohella tämä vanhakirkollinen konsensus muodostaa hyvän perustan työskennellä myös Suomessa ekumeenisen neuvoston virittelemässä projektissa yhden kristillisen kasteen vastavuoroiseksi tunnustamiseksi. Rohkenisiko toivoa, että ainakin likipitään kaikki Suomen Ekumeenisen Neuvoston jäsenet ja myös tarkkailijat voisivat tällaiseen kasteen vastavuoroiseen tunnustamiseen yhtyä?

²¹ One Baptism, 18.

Kirjallisuus

Finger, T.N.

2008 Anabaptist Theology – Global Dictionary of Theology. Ed. by William A. Dyrness and Veli-Matti Kärkkäinen. Inter Varsity Press. S. 23–27.

Grönvik, Lorenz

1968 Die Taufe in der Theologie Martin Luthers. Acta Academiae Aboensis, Ser. A Humaniora. Vol. 35, Nr. 1. Åbo Akademi für den Buchhandel Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen und Zürich.

Kirkko: yhteistä näkyä kohti

2013 Faith and Order -asiakirja No. 214. Suomen Ekumeenisen Neuvoston julkaisuja CII. WCC & SEN & KUO.

Kristuksesta osalliset – Delaktiga i Kristus

2010 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon, Suomen metodistikirkon ja Finlands svenska metodistkyrkan oppikeskustelut. Kirkkohallitus.

Laato, Antti

2008 Kaste kirkon alkuaikoina. Studier i exegetik och judastik utgivna av Teologiska fakulteten vid Åbo Akademi Nr. 5.

Martikainen, Eeva

2010 Baptism – Engaging Luther. A (New) Theological Assessment. Ed. by Olli-Pekka Vainio. Cascade Books. S. 95–107.

One Baptism: Towards Mutual Recognition

2011 Faith and Order Paper No. 210. WCC.

Pokki, Timo

2005 Uskon empirismi. Evankelikaalisen soteriologian teologianhistoriallinen tausta ja muotoutuminen. STKSJ 247. Helsinki.

Salmi, Samuel

1990 ”Yksi Herra, yksi usko, yksi kaste”. Partisipaatioajatuksen tulkinnat Faith and Order -liikkeen kastedialogeissa Lundista 1955 Budapestiin 1989. STKSJ 170. Helsinki.

Vanhurskauttaminen kirkon elämässä

2010 Ruotsin ja Suomen luterilais-katolisen dialogiryhmän raportti. Kirkkohallitus.